

Květen 1945 v Chyňavě očima pamětníků.

Blížící se 70. výročí osvobození naší republiky v roce 1945 mne přimělo pokusit se nastínit události střetu ustupující německé armády a chyňavské domobrany v květnu 1945 tak, jak jsem tuto situaci slyšela vyprávět doma, od své maminky a babičky, později od strýců a tety.

Snažila jsem se o co nejuplněnější obraz těchto dnů, proto jsem navštívila v průběhu cca 6ti let řadu chyňavských občanů, kteří byli přímými svědky těchto pro Chyňavu dramatických chvil. Další informace jsem čerpala ve Státním okresním archivu v Berouně /dále jen SOA/, díky paní Marii Fraňkové, naší rodačce, jsem tam věděla o několika zdrojích, které jsem plně využila. Události jsem se snažila seřadit časově, pro lepší přehled v závorkách uvádím zdroje, ze kterých čerpám. Bohužel chyňavskou kroniku k tomuto účelu lze použít jen stěží, původní se ztratila a ta, která je v SOA, byla dopisována zpětně až v roce 1972.

Dokumenty St. okresního archivu a výpovědi spoluobčanů:

/dokument SOA/ Na jaře 1945 se stávalo, že naši občané tu a tam narazili v lesích na různé uprchlíky, v některých případech se jednalo o uprchlé ruské zajatce. Těmto nechávali v lese ležet potraviny a i jinak je podporovali. Stávalo se pak, že se uprchlíci ojedinele odvažovali za noci do vsi, kde vyžadovali jídlo, které jim bylo sice poskytnuto, ovšem s velkým strachem před prozrazením Němcům.

V březnu 1945 se v Chyňavě zakládala odbojová skupina, kterou tvořili František Vaňkát - kapitán, Josef Boroš – poručík, oba přišli ze Slovenska, ubytováni byli u Dezortů. Skupinu dále tvořili ruští uprchlíci a místní občané. Organizační přípravy se rozrůstaly a byl připraven shoz zbraní, ke kterému však nedošlo. V den shozu bylo špatné počasí. Později byli uprchlíci ubytováni ve stodole u Babyků v čp. 83 (asi 10 osob), u Jonášů čp. 15 u školy asi 2 osoby, také u Kamila Striala a v Libečově u V. Jonáše. Bylo překvapující, že ačkoliv se o uprchlících téměř veřejně mluvilo, nic se nedoneslo k Němcům a tak nedošlo k represáliím proti obci a obyvatelstvu.

/Jaroslav Lepič cituji/ Také v lokalitě u Třech Frantů, konkrétně na prostředním remízku, byli schováni uprchlíci, muž, žena a asi desetiletý chlapec, tatínek jim skrytě vozil mléko a chleba.

/dokument SOA/ Při připravovaném shozu zbraní jsme se také dozvěděli, že jest v obci druhá organizace odbojové skupiny napojená na Londýnské vedení, což jsme zjistili od Ant. Lepiče čp. 272 a pokud se pamatují, byli ve vedení i Jonáš Václav autodopravce, Klička Ant. člen četnictva, Prošek František učitel a starosta obce. Po 20. dubnu přišli do naší obce Vlasovci, kteří zde zůstali ležet 2 dny, pak odešli ku Praze. Při jejich odchodu od nás nalétávaly tu západní letouny a odstřelovali berounské i hýskovské nádraží, stříleli i po koloně Vlasovců, kteří před nimi rozložili na polích u Libečova svoji vlajku, načež je aeroplány nechaly s pokojem odejít.

/Jaroslava Jonášová cituji/ Vlasovci přišli do Chyňavy 27. 4. 1945, byli rozděleni po vesnici a ubytováni například u Martínků, u Kšířů čp. 50 a u Hofmanů čp. 87. Uprchlíky z lágrů a další osoby porůznu poschovávané podporovala řada místních občanů, také můj švagr Václav Jonáš je zásoboval jídlem a jinými potřebnými věcmi.

/Františka Bártová cituji/ Ruští utečenci si pro jídlo chodili také ke Kosprdovům, kde si brali s tichým souhlasem mléko z okénka.

5. květen 1945

/dokument SOA/ Když rádio hlásilo vypuknutí revoluce v Praze, ustavil se v obci veřejně Národní výbor na podkladě parity a skládal se z těchto občanů, za KSČ Krob Josef čp. 108, Jindra Štěpán čp. 143, Lepič Frant. čp. 275. Ostatní členové výboru byli: Prošek František čp. 92 /starosta obce/, Vnuk Jan, Kšíř František čp. 50, Holeček František čp. 252. V tento den byly v naší obci utvořeny hlídkové a pořádkové služby /přesný soupis občanů a služeb v SOA Beroun/. Jejich vybavení zbraněmi bylo velmi slabé, k dispozici byly hlavně pušky četnictva, pak nějaké lovecké pušky, které v úkrytu přečkaly okupaci a několik revolverů. Naše obec vyslala bojující Praze na pomoc vůz vrchovatě naložený potravinami a obvazy, které darovali naši občané, byly to potraviny všeho druhu. Ve velkém vzruchu pak přicházely revoluční dny, bedlivě jsme sledovali boj v Praze a s velkou úlevou jsme se dozvěděli, že Praha je osvobozena a Rusové ženou Němce z Prahy ven. Prchající kolony Němců směřovaly po hlavních silnicích, v naší obci byl klid.

/Františka Bártová cituji/ Radiové přijímače byly zapnuty a poslouchány dnem i nocí, rozhlas vyzýval obyvatelstvo, že Němci jedou na Plzeň, ať je jim nechán všude volný průjezd.

9. květen 1945

/dokument SOA/ V naší obci byly zřízeny na silnicích dvě zátaras, kde hlídkovala strážní služba, jedna před obcí od Podkozí směrem k Libečovu /nynější přemostění neexistovalo, veškerá doprava vedla přes obec, poznámka autorky/, druhá od Unhoště přes Dědkův mlýn/ cca v místech, kde je dnes křížek u Hladkých, poznámka autorky/.

/Františka Bártovej cituji/ Ferko Vaňkát přišel do Chyňavy ze Slovenska, kde dělal „poverenika“, asi začátkem roku 1945, žil si na vysoké noze a byl lehkomyšlný.

/ing. Vladimír Petrlík cituji/ Ráno přišel za mým otcem, doktorem Petrlíkem, František Vaňkát, řečený Ferko a dožadoval se, vlastně přikazoval otcí, vydat osobní auto pro potřebu odboje. Otec to odmítl s tím, že je to auto pro zdravotní službu. Po tomto odmítnutí na něj Ferko vytáhl a namířil pistoli. Otec reagoval tím, že sáhl do zadní kapsy, vytáhl svůj Browning, namířil na něj se slovy: „Teď záleží na tom, kdo to zmačkne rychleji“. Vaňkát beze slova odešel. Celé této scéně jsem byl přítomen.

/dokument SOA, Zdeňka Pucholtová, František Kšir/ K naší obci dorazila kolem 9 hodiny ráno kolona 15 - 20 aut německého wehrmachtu, čítající cca 180 mužů od Dědkova mlýna. Po příjezdu k zátarasu je začala hlídka konající službu odzbrojovat, to bylo již téměř provedeno, když od Podkozí sjížděla druhá kolona SS /tato kolona měla přes 300 mužů/. Němci když zjistili, že je první kolona zadržována, vyskákali z aut, nastoupili do rojnic a zahájili ihned palbu z pušek a automatů a bleskově obklíčili celou Chyňavu. Naše hlídka měla již několik dalších pušek z odzbrojené skupiny a nějaké pancéřové pěsti, tak boj opětovala. Odzbrojená skupina Němců se znovu vrhla ke svým zbraním, vtrhla do obce a jela se svými auty po silnici, přes dolní část obce. Auta se tak nahustila na silnici, že nebylo možno projet a situace se stala hroznou, vždyť nescházelo mnoho a mohla naše obec prožít nejhorší chvíle svého života, rozběsnění Němci hystericky řvali všechno postřílet, všechno vypálit, zničit.

Situace se pak řešila u barikády v Rozdělově, kde byl velitelem hlídky František Tyburec z čp. 169.

/ing. Vladimír Petrlík cituji/ Když po první přestřelce vjeli Němci do vsi, uviděli Ferka Vaňkátu, jak mu můj otec z okna ordinace podává telefon – chtěl volat do Kladna o pomoc. Německý důstojník k němu přiběhl, telefon mu vytrhl, praštil s ním o zem a na otce zařval: „Alles heraus!“. Bohudík, tím to naštěstí skončilo, pospíchali.

/Jaroslav Lepič cituji/ Sledovali jsme dění u zátarasu v Rozdělově, když začala přestřelka u křížku, běželi jsme domů, že se půjdeme schovat na Kamennou, ale za humny již byli němečtí vojáci a stříleli.

Zůstali jsme schovaní ve chlévě, u našeho domu od silnice nám německé auto vyvrátilo sloupek u vrat, vojáci mířili zbraněmi do dvora. Slyšeli jsme, jak se soused Tyburec mladší i starší pokoušeli rozmluvit Němcům zapálení a vystřílení celé Chyňavy. Oba dobře mluvili německy. Němci požadovali vodu, jednak do poškozeného chladiče u jejich vozu a také na potřebu. František Tyburec st. se musel přinesené vody napít, pro jistotu, aby nebyla otrávená.

/ing. Vladimír Petrlík cituji/ V uvedený den jsme se šli s bratry a strýcem podívat k zátarasu u křížku na Vápenici, viděli jsme kolonu německých vojáků, stála před zátarasem. Ve shluku „našich lidí“ a kolony byl vidět hrozný neklid a značné tahanice. Přešli jsme silnici, abychom viděli i čelo druhé kolony od Podkozí. V tom se ozvaly výstřely, nevím z které strany, na poli vpravo od zátarasu od Dědkova mlýna se vyrojili naši ozbrojení „partyzáni“. My okamžitě běželi z volného prostoru směrem k Rozdělovu, ukrýt se k potoku. Němci zahájili střelbu kulometem z nákladního auta na čelo kolony od Podkozí. Než jsem zapadl do rokliny potoka, zahlédl jsem hrozný výsledek palby, padající naše lidi. Potokem jsme pádili k domovu, kde nás rodiče zahnali do podzemního krytu, který jsme měli udělaný mezi „naší“ a Babykovic stodolou. V krytu byli již naši další sourozenci, paní „Obetka“ od Babyků a raněný pán, jméno již jsem zapomněl, s prostřelenou, ale již ošetřenou rukou. Otec v krytu nebyl, byl v ordinaci a maminka to odmítla. Všichni jsme v malém prostoru měli strach, pán nařikal bolestí, Obetka strachem.

/dokument SOA – hlášení št. kpt. J. Arnošta na MNO Praha z 9. 9. 1945/ Po ránu volala četnická stanice Chyňava o pomoc do Berouna, kde jsem měl službu, osadou projížděla kolona německých aut, která prý byla napadena palbou ze vsi a vesnici nyní prý hrozí vypálení a vyvraždění. Okamžitě jsem se rozhodl, že jako parlamentář pojedou vyjednávat a sedl jsem do auta, provázen 3 dalšími příslušníky a řidičem auta.

Po příjezdu na místo, kde byl velký shluk aut a osob, mě němečtí vojáci častovali nadávkami. Prohlásil jsem se parlamentářem pravidelné československé armády, uniformu jsem měl na sobě. Okamžitě změnili chování a přivedli vyšší důstojníky, jak jsem si přál. Po dalším jednání, kterému byl přítomen velitel místní četnické stanice a službu konající lidé, jsem vše urovnal a kolona byla připravena k další jízdě.

V tom okamžiku byla z vesnice zahájena další palba několika nerozvážnými mladíky. Němci palbu ihned opětovali a v mé přítomnosti jednoho mladíka zastřelili.

Jakmile palba utichla, vyhrožovali Němci, že mě zastřelí, znovu jsem připomněl, že jsem parlamentářem. Po dalším vyjednávání jsem vydal rozkaz: veškeré obyvatelstvo odebere se ihned domů a nebude vycházet. Postupně se kolona vydala k další cestě směr Beroun, kde musela odevzdat zbraně. Bylo mi řečeno, že pokud bych se zpozdil o 5 minut, Chyňavy by již nebylo a občané postříleni. Téhož dne jsem obdržel od velitele posádky v Berouně mjr. Nováka poděkování a pochvalné uznání za pohotovité jednání ohledně Chyňavy /celé toto hlášení je u mě k dispozici, poznámka autorky/.

/dokument SOA ze dne 12. 5. 1946 – strážmistr Mádl/ V květnových dnech jsem byl přidělen na četnickou stanici do Chyňavy. Po příjezdu německých kolon a přestřelce, u které jsem byl přítomen, byl jsem vzat jako rukojmí a bylo mi nařízeno jet až na demarkační čáru Amerických vojsk. Jediný kdo byl ochoten se mnou jet na motocyklu a doprovodit kolonu, byl Václav Prošek čp. 17. Němci hrozili, že pokud se s nimi nepojede, vypálí a vyvraždí celou Chyňavu. Václav Prošek jel na vlastní motorce, já seděl za ním a držel bílý praporek. Cestou, v Libečově a Železné, stříleli Němci do oken domů i na volná prostranství. V průvodu této autokolony jsme dojeli až do Žebráka, kde nás propustili a my se mohli vrátit domů /celé toto svědectví je u mě k dispozici, poznámka autorky/.

/ing. Vladimír Petrlík cituji/ O urovnání střetu se rovněž zasloužil vrchní strážmistr František Šimek, uměl německy a byl platným vyjednavatelem.

/Jaroslava Jonášová cituji/ Kolem desáté hodiny dopoledne, po přestřelce, se šla naše rodina schovat do Dolíků, nahore ve vsi byl relativní klid. Děda Jonáš měl u sebe zbraň, uvědomil si to a vrátil se, rodina pokračovala dál k lesu, zbraň doma schoval a spěchal za rodinou do Dolíků. Z první ulice vyšli dva Němci a hned ho prohledávali, Chyňava v té době byla obklíčena Němci.

/Františka Špačková, Jaroslav Lepič, František Hakl/ Kolona, která jela směrem na Běleč, si také vzala s sebou rukojmí, byli to cukrář Kostka, Kozelka a Husák čp. 113, který nemohl po příchodu nazpět mluvit, neboť musel křičet na korbě vozu „nestřílet“. Nahore na křižovatce přibráli další rukojmí a to Jardu Špačka a Václava Šmída. Všichni se v pořádku vrátili domů od Bratronic, odkud se jim podařilo utéci.

/dokument SOA/ V době, kdy se vyjednávalo v dolní části Rozdělova u barikády, ukázalo se, že jede od lesárny /silnice od Bratronic, poznámka autorky/ další, tedy třetí kolona Němců. Vznikl dojem, že je to kolona Rusů, pro prach nebylo dobře vidět, což velmi uspisilo odjezd Němců.

Také při projíždění této kolony došlo k přestřelce na horní křižovatce, před domem Václava Čermáka čp. 24 byl v autě zastřelen německý řidič ruským partyzánem. Mrtvého Němce se podařilo ukrýt pod klestí před tímto domem, zraněný Rus byl schován pod postel v domě čp. 24. Auto samotné pak občané honem zatlačili do dvora Jana Kšíra čp. 81.

Neustále platila hrozba likvidace celé vesnice a nález mrtvého Němce či německého auta rovnal se jistě smrti. Během boje pod vesnicí i ve vesnici padlo 6 ruských partyzánů a 3 naši občané, u závory od Dědkova mlýna padl jako vedoucí služby Otta Čermák čp. 76, Jaroslav Zábranský čp. 54 a Rudolf Jonáš čp. 177.

/Marie Kejkrťová cituji/ V době přestřelky šli po vsi okolo nás tři chlapi, maminka na ně volala, ať tam nechodí, že se tam střílí, Rudlík jí odpověděl: “Teta, my jdeme jenom na kukandu...“, a pak byl mezi mrtvými.

/Jaroslav Lepič cituji/ Dobře si pamatuji jak mrtvé ruské i naše občany položili na schody u Kampeličky k ohledání doktorem Petrlíkem.

/ing. Vladimír Petrlík cituji/ Mrtví a ranění byli přeneseni do Kampeličky, kde byla ordinace. Mrtví položeni v průjezdu na schody a na dvoře. Chodba mezi čekárnou a ordinací byla plná raněných, které otec za pomoci mé maminky postupně ošetřoval.

K této hrůze mám ještě vzpomínku: Rus s průstřelem prsou stál opřen o schody a na moje chlácholivá slova, že se mu již dostane pomoci, vrtěl hlavou a řekl, z čehož jsem pochopil, že nemá naději, že ho stejně zastřelí jejich armáda – byl to jeden z chudáků uprchlých zajatců, kteří se schovávali v lese a přidali se k „odboji“.

/dokument SOA/ Během přestřelky a boje byla ve vsi velká panika a mnozí občané utíkali do okolních lesů, velmi málo lidí zůstalo ve vesnici. Také Němci měli mrtvé, asi 16 mužů mrtvých a řadu zraněných, okupanti si mrtvé a raněné vzali s sebou.

/Jaroslava Jonášová cituji/ Okolo 16 hodiny četník Klička, byl to slušný člověk, vzkazoval po lidech do okolních lesů, aby se vrátili, že nebezpečí již nehrozí.

10. květen 1945

/dokument SOA/ Druhého dne se konal slavný pohřeb ruských partyzánů, byly střeleny čestné salvy.

/dokument SOA, Františka Bártová, Vladislav Kšír/ Následující den po přestřelce přijel z Berouna oddíl partyzánů, byl mezi nimi pan Trachta, bydlel u dnešní lávky v Berouně, přijeli ke škole, kde v té době bydleli národní hosté /občané německé národnosti, kteří byli odsunuti před frontou, obec jim musela zajistit ubytování a při odsunu na jiné místo příprěž k jejich vozům, poznámka autorky/. Tito partyzáni se dotazovali, kolik zde padlo ruských příslušníků, když zjistili, že 6, vyvedli ze školy stejný počet Němců a vysvléknuté je u školy postříleli. Následně berounští partyzáni vybrali u Němců ve škole všechny drahé věci, které s sebou odvezli.

/ing. Vladimír Petrlík cituji/ Rovněž mi v paměti utkvěl pro mne otřesný zážitek a to poprava národních hostů u školy, kde jsme s bratrem byli. Viděl jsem, jak partyzáni přivedli třesoucí se staré muže ve spodním prádle a stavěli je ke zdi školy. Oba jsme utekli, popravčí salvu jsme zaslechli v běhu u Bauerů. Dlouho mě to pronásledovalo.

/dokument SOA/ Němci byli pochováni na mrchovišti, protože se naši občané vehementně postavili proti tomu, aby byli pohřbeni na hřbitově.

/Božena Kšírová cituji/ Byl přistaven hnojný vůz, což byla velká potupa, na který musely německé ženy své mrtvé naložit a na mrchovišti zahrabat, pak onen vůz musely v rybníku umýt.

/Božena Babyková cituji/ Můj manžel, Jaroslav Babyka, vedl pod praporem zbylé Němce, tzv. národní hosty přes les směrem na Nižbor k vlaku, kde si je převzali. Je s podivem, že se vrátil, v lesích bylo dost utíkajících Němců. Asi je nevedl sám, ale jména dalších doprovázejících osob neznám.

Jaroslava Jonášová toto svědectví potvrzuje, Němce vedli okolo nás po Sobočinech

11. květen 1945

/dokument SOA/ V tento den se konal slavnostní pohřeb padlých našich občanů, zase za účasti vojenské čety ruských vojáků a mnoha lidí a za čestných salv k počtě padlých při jejich ukládání do země.

12. květen 1945

/dokument SOA/ přijel do obce oddíl tankového vojska, který ležel posádkou 3 týdny.

Bohužel musím se zmínit o nepěkné věci a to, že leckteří naši lidé hrubě zneužívali srdečnosti a upřímnosti ruských vojáků a hleděli z nich vytáhnout co nejvíce, za každou kapku kořalky je odírali, jak se lidově říká bez nože a načisto. Bylo však více našich lidí, kteří měli Rusy opravdu rádi a dělili se s nimi o vše, co měli.

/František Kšír cituji/ U Vejmelků byli též Rusové ubytováni a měli tam sklad benzínu, při manipulaci s ním začalo jedno auto naložené municí hořet, ruský voják skočil do auta a vyvezl ho za ves, kde vybuchlo, voják stačil před výbuchem z auta vyskočit, ale pro rozsáhlé popáleniny zemřel.

/Jaroslava Jonášová cituji/ Můj švagr, Václav Jonáš /autodopravce/ s manželkou, ač ruským partyzánům v lese materiálně pomáhali, tak jim bylo po válce znemožněno setkat se s nimi, když opět navštívili Chyňavu. Obě strany se toho dožadovaly, ale nebylo jim vyhověno, Václav byl zkrátka politicky nepohodlný.

K napsání tohoto článku jsem se rozhodla poté, kdy mně moji příbuzní, přímí účastníci přestřelky /v dané lokalitě sázeli ten den brambory a přestřelku sledovali/ vylíčili mnohokrát hrůzu těchto momentů a reálnou možnost vyvraždění a vypálení celé vesnice s tím, že Chyňava mohla dopadnout v poslední den války jako Vařákovy paseky /3. 5. 1945/, nebo Javoříčko /5. 5. 1945/, kvůli neuváženému odzbrojování německé kolony.

Při jedné z výstav v Chyňavě, kde byly vystavovány obecní kroniky, jsem hledala tuto tragickou událost, zda a jak je popsána v kronice. K mému překvapení tam nebylo o možném vypálení vesnice a vyvraždění obyvatel ani slovo. To byl impuls, proč jsem se začala vyptávat místních občanů a rodáků, přímých svědků té doby, abych této nesrovnalosti přišla na kloub. Jejich výpovědi jste si právě přečetli.

Závěrem bych chtěla poděkovat všem, kteří mi pomohli svojí sdílností a otevřeností, aby tento článek vznikl. Jsou to všichni výše jmenovaní naši občané, nebo chyňavští rodáci, bohužel někteří již nežijí, ale přesto všem patří můj velký dík. Ještě jednou děkuji.

V Chyňavě dne 15.4.2015

Jaromíra Beerová